

فصلنامه علمی مطالعات پیشگیری از جرم

سامانه: cps.jrl.police.ir | doi: 10.22034/CPS.2021.1265858.1385

روش‌های موثر پیشگیری از بزه‌دیدگی جنسی زنان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۲

نوع مقاله: پژوهشی

هنگامه ناطقه میرزایی^۱

بهروز گلپایگانی^۲ ✉

محسن رهامی^۳

چکیده

زمینه و هدف: گسترش جرایم جنسی عواقب ناگواری چون از بین رفتن احساس امنیت، سستی بنیان خانواده، جریحه‌دار شدن احساسات عمومی، شیوع بی‌قانونی در جامعه و حتی سایر جرایم غیرجنسی را به دنبال خواهد داشت. زنان به عنوان بزه‌دیدگان مستعد، بالقوه و بزه‌دیدگان آسیب‌پذیر در جرایم، به ویژه جرایم جنسی می‌باشند. ویژگی‌های خاص زیستی، روانی و اجتماعی زنان بزه‌دیده به عنوان یکی از عواملی، همواره در محاسبات مجرمان برای ارتکاب جرم و شکل‌گیری وضعیت‌های پیش‌جنایی بر مبنای نظریه-های فعالیت‌های روزمره، سبک زندگی و جرم‌شناسی آبی اهمیت زیادی دارد.

روش: روش انجام پژوهش حاضر، توصیفی و تحلیلی است.

نتایج و یافته‌ها: راهکارهای پیشگیرانه غیرکیفری که به‌منظور دشوار کردن، پرخطر کردن یا جاذبه‌زدایی فضا برای کسانی که قصد ارتکاب جرم دارند، انجام می‌شود، با شناخت عوامل اصلی موثر بر وقوع جرم امکان‌پذیر است که این راهکارها در این مقاله مورد توجه قرار گرفته است. کنترل و نظارت و جاذبه‌زدایی از آماج و آموزش و استفاده از وسایل ارتباط جمعی، اطلاع‌رسانی و رسانه‌ها از مهم‌ترین راهکارهای از بزه‌دیدگی جنسی هستند که اجرای آن در کاهش آمار جرایم جنسی تاثیر به‌سزایی دارد.

کلیدواژه‌ها: بزه‌دیدگی زنان، بزه‌دیده جنسی، جاذبه‌زدایی از آماج‌ها، آموزش، نظارت و کنترل رسمی.

*استناددهی (APA): ناطقه میرزایی، هنگامه؛ گلپایگانی، بهروز؛ رهامی، محسن. (۱۴۰۰). روش‌های موثر پیشگیری از بزه‌دیدگی جنسی زنان. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، ۱۶(۶۱)، ۱۲۵-۱۰۷.

http://cps.jrl.police.ir/article_97879.html

۱. گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

رایانامه: Hengameh14@gmail.com

۲. گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

رایانامه: golbehroz@gmail.com

۳. گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

رایانامه: rahamioffice@gmail.com

مقدمه

جرایم جنسی از کهن‌ترین انحرافات‌های بشری است که ردپای آن را می‌توان در طول تاریخ مشاهده کرد. تا اوایل قرن بیستم، به انگیزه‌ها و تمایلات جنسی افراد بشر و مسایل مرتبط با آن، آنگونه که از نظر روانشناسی در خور اهمیت است، توجهی نمی‌شد. در اوایل قرن حاضر بود که فروید، بنیان‌گذار مکتب روانکاوی، با ارائه نظریات خود در مورد پدیده‌های جنسی و نقش آن در سلوک و رفتار انسان محافل پزشکی و علمی دنیا را به خود آورد و انسان را متوجه واقعیات جدیدی درباره امور جنسی کرد که تا آن زمان نسبت به آن بی‌اطلاع بودند.

بدین‌سان، جنسیت و تمایلات جنسی از معمول‌ترین مجهولات بشر و یکی از بزرگ‌ترین تعارض‌های موجود در جوامع بشری بوده، به نحوی که متاثر از شرایط، و عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جوامع یا اجتماع واقع شده است. بدیهی است روابط جنسی متداول، از نقطه نظر خاص در هر مقطعی از زمان و در هر جامعه به طور کلی در دو مجموعه مشروع یا مباح و نامشروع یا مجرمانه طبقه‌بندی می‌شود. لذا، مجرمانه بودن هر یک از اشکال این روابط، به نظام هنجاری و ارزشی جامعه مورد نظر در مقطع زمانی مورد بررسی، بستگی دارد. همچنین، تعریف موجود از نظم عمومی که مورد حمایت حقوق کیفری قرار می‌گیرد و چگونگی اعمال قواعد جرم‌انگاری نیز در دسته‌بندی مذکور تاثیر عمیقی دارد.

با این اوصاف، یکی از باسابقه‌ترین انواع انحرافات بشری و کجروی‌های موجود در جوامع بشری، پدیده «انحرافات جنسی» و «جرائم جنسی» می‌باشد. قدمت تاریخی انحرافات جنسی با قدمت پیدایش موجود زنده برابر است، به طوری که در قانون حمورابی، برخی از انحرافات جنسی همچون زنا ساده و زنا با محارم جرم‌انگاری شده بود (نجفی ابرنآبادی و بادامچی، ۱۳۸۳: ۶۰). همچنین، در قوانین هیتی‌ها، آشوری‌ها، یونان قدیم، بابل ایران باستان و تمدن شرق باستان و مصر باستان، نمونه‌هایی از انحرافات و جرایم جنسی مورد توجه قرار گرفته بود.

یکی از تازه‌ترین و در عین حال با اهمیت‌ترین موضوعاتی که طی چند دهه اخیر در علوم جنایی به طور کلی و در علم جرم‌شناسی به طور خاص مطرح شده و مباحث زیادی را در پی داشته، موضوع بزه‌دیده است. این موضوع به اندازه‌ای حایز اهمیت است که به طور قطع می‌توان ادعا نمود مثلث بزه، بزه‌کار و کیفر که تا پایان جنگ جهانی دوم یگانه شکل هندسی علوم جنایی بوده، را بعد از جنگ جهانی دوم، مخصوصاً طی چند دهه اخیر تغییر شکل داده است و با اضافه شدن ضلع اساسی بزه‌دیده، به مربع بزه، بزه‌کار، بزه‌دیده و کیفر تبدیل شده است (رهامی و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۱).

توجه به پیشگیری وضعی تاثیر غیرقابل انکاری در کاهش جرم به طور عام و کاهش جرایم جنسی به طور خاص خواهد داشت. انگیزه نگارندگان از انتخاب این موضوع، مطالعه و شناخت روش‌هایی است که از طرق مختلف واجد آثار پیشگیرانه وضعی از جرایم جنسی بوده و با مبانی شرعی و واقعیات اجتماعی نیز سازگار باشد. ضرورت این پژوهش علاوه بر بررسی بزه‌دیدگان بالقوه جرایم جنسی، زنان و کودکان (بزه‌دیده آله جرایم جنسی)، در جرایم جنسی و بررسی آموزش و توصیه محافظت، کاهش فرصت جرم و وضع قواعد است که یکی از روش‌های پیشگیری از جرایم به ویژه جرایم جنسی است.

پیشینه

آقاباسی، خواجه وند و لطفی خاچک (۱۴۰۰). در پژوهشی با عنوان «تأثیر ازدواج در پیشگیری از جرایم جنسی در بین جوانان شهر کرج»، به این نتیجه رسیده است که پیشگیری از بروز جرایم معقول‌ترین راهبرد جرم‌شناسان در مقابله با گسترش جرایم است. بر همین اساس، پیشگیری عمومی ویژه‌ای در راستای مقابله با جرایم یافته و بر همین اساس، این پژوهش با هدف مطالعه میدانی تاثیر ازدواج در پیشگیری از جرایم جنسی در بین جوانان شهر تهران را مطالعه کرده است.

اکرمی و محمدی نیا (۱۳۹۹). در پژوهشی با عنوان «کلینیک بزه‌دیده‌شناسی در تجاوز جنسی و نقش آن در پیشگیری از جرائم و آسیب‌های ناشی از آن»، غالباً کشورهای دنیا از گذشته تاکنون گام‌های بزرگی در راه اصلاح قوانین مربوط به تجاوز جنسی و حمایت از قربانیان آن برداشته‌اند. در بحث تجاوز جنسی، اغلب کشورهای دیگر قوانین خود را به سمت جزئی‌گرایی پیش برده و باعث حفظ حرمت و کرامت اشخاص از تعرض و تجاوز شده‌اند و غالب کشورها پاسخ‌های به غیر از مجازات به تجاوز جنسی داده‌اند؛ یعنی آنها تنها ملاک خود را مجازات مرتکب ندانسته و با ایجاد مراکز و کلینیک‌های بحران تجاوز دست به ایجاد حمایت از قربانیان این نوع از جرایم زده‌اند و متأسفانه کشور ما علاوه بر اینکه در بحث قوانین مربوط به تجاوز جنسی و نحوه اثبات آن دارای ضعف بوده، در مورد حمایت از بزه‌دیدگان این دسته از جرایم نیز هیچ گونه اقدامی در باب خسارت‌های عاطفی و روانی انجام نداده است و در بسیاری از موارد به دلایل بسیاری مشاهده شده که قربانیانی نیز که دست به شکایت زده‌اند، به خواسته خویش نرسیده‌اند.

رضوی فرد، رباط جزیی و عمرانی (۱۳۹۷). در پژوهشی با عنوان «پیشگیری از بزه‌دیدگی جنسی در شبکه‌های اجتماعی» به این نتیجه رسیده‌اند که پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار از بزه‌دیدگی جنسی در فضای سایبر باید مورد توجه قرار گیرد. این گونه پیشگیری سعی در تغییر و

بهبود اوضاع اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی دارد که به نوعی زمینه ساز بزه کاری و بزه دیدگی هستند. لذا، بهتر است بگوئیم هدف پیشگیری اجتماعی جامعه مدار، مبارزه با عوامل جرم زای محیطی است. از نمونه راهکارهای این نوع پیشگیری می توان به اقدامات و تدابیر آموزشی و تربیتی، اشتغال زایی، کمک به تشکیل خانواده و غیره اشاره کرد. از دیگر سو، می توان به برخی نمونه اقدامات نظارتی که در چارچوب نوعی پیشگیری های وضعیت مدار قرار می گیرند، اشاره نمود. به کارگیری ابزارهای نوین مدیریتی از جمله نرم افزارهای مدیریت هوشمند برای سامان دهی محیط مجازی مورد استفاده کودکان و نوجوانان از دیگر راهکارها است.

مبانی نظری

۱. تئوری فعالیت های روزمره

نظریه فعالیت روزمره از سوی دو جامعه شناس به نام های لارنس کوهن^۱ و مارکوس فلسون^۲ مطرح شد. بر اساس نظریه کوهن و فلسون، زمانی بزه دیدگی احتمال بیشتر واقع شدن دارد که سه عامل در یک زمان و مکان جمع شود. این سه عامل عبارتند از: الف. فراهم بودن انگیزه برای مرتکبان. ب. وجود هدف های مناسب^۳ ج. فقدان امنیت مؤثر (نبود محافظ یا مدافع برای اهداف یا افراد یا آماج محافظت نشده) (کرامتی معز و میرخلیلی، ۱۳۹۹: ۴). براین اساس، عناصر اصلی عبارتند از فرصت ارتکاب جرم، مجاورت یا در معرض بودن با مجرمین و عناصر تسهیل کننده ارتکاب جرم که در این نظریه مورد بحث و بررسی قرار می گیرند.

در این نظریه، برای جلوگیری از بزه دیدگی بر روی دو عامل، یعنی هدف مناسب و عدم محافظت کافی تمرکز می شود؛ بدین معنی که ما در جامعه همیشه افرادی را داریم که برای ارتکاب جرم انگیزه دارند. حال، برای پیشگیری از جرم اولاً، باید اهداف مجرمانه را کاهش دهیم و ثانیاً، نظارت ها و محافظت ها را بیشتر و کارآمدتر کنیم (کرامتی معز، ۱۳۹۹: ۸۳).

نتیجه طبیعی نظریه فعالیت روزمره، تمرکز بر پیشگیری وضعی به عنوان راهکار پیشگیری از وقوع جرم است. از این رو، فلسون در پژوهش های بعدی خود بر پیشگیری وضعی متمرکز گردید. برخلاف پیشگیری اجتماعی که بر فرد بزه کار و یا بهسازی محیط اجتماعی متمرکز است، پیشگیری وضعی با مداخله در محیط، به دنبال از بین بردن و کاهش موقعیت هایی است که منتهی به شکل گیری جرم می شود. از این رو، بخشی از تکنیک های پیشگیری وضعی، بر بزه دیده بالقوه و آماج جرم متمرکز است (پاک نهاد، ۱۳۹۹: ۲۴۶).

1. Lawrence Cohen.
2. marcus Felson.
3. Suitable Targets.

۲. تئوری سبک زندگی

این نظریه به گات فردسن^۱ و هیندلانگ^۲ منسوب است و طبق آن، هر قدر یک فرد شیوه زندگی بازتری داشته باشد، یعنی فعالیت‌های شغلی و تفریحی و اوقات فراغت وی بیشتر باشد، احتمال بزه‌دیده شدن او بیشتر است (کرامتی معز و میرخلیلی، ۱۳۹۹: ۶). به تعبیر دیگر، «هر چقدر یک شخص با افراد بزه‌کار یا با محیط‌های مجرمانه یا محیط‌های خطرناک یا در زمان‌های خطرناک بیشتر رفت و آمد کند، شانس بزه‌دیدگی خود را افزایش می‌دهد» (حسینی و صفری، ۱۳۹۴: ۱۵۶). بر مبنای این دیدگاه، علت بزه‌دیدگی برخی از اشخاص، شیوه و سبک زندگی آن‌هاست.

هیندلانگ و همکارانش معتقدند ویژگی‌های شخصی در سبک زندگی فرد و در نتیجه، احتمال بزه‌دیدگی‌اش موثر است. آن‌ها سن، جنسیت، وضعیت تاهل، میزان درآمد و نژاد را از عوامل دخیل در این زمینه دانسته و معتقدند الگوهای رفتاری مرتبط با این فاکتورها موجب می‌گردد فرد خواسته و یا ناخواسته نقش خاصی را در جامعه در پیش بگیرد و این نقش، در سبک زندگی فرد و در نتیجه، میزان مواجهه با فاکتورهای ریسک بزه‌دیدگی موثر است (پاک‌نهاد، ۱۳۹۹: ۲۳۷).

طراحان این نظریه با استناد به نتایج مطالعات و نظرسنجی از بزه‌دیدگان بخصوص مطالعات صورت گرفته توسط اداره سرشماری ایالات متحده آمریکا در شهرهای مختلف آن کشور دریافته‌اند که ارتباطات معنی‌داری بین بزه‌دیدگی اوضاع و احوال جانبی بزه‌دیدگان و شیوه زندگی آن‌ها وجود دارد. بدین سان این نظریه، توزیع نامنظم بزه‌دیدگی زنان در جرایم جنسی را در زمان و مکان، بر حسب تفاوت شیوه زندگی آنان، تبیین می‌کند. برای نمونه، مجرد زیستن، زیاده‌روی در نوشیدن مشروبات الکلی، استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی، معاشرت با مردان جوان، رفت و آمد شب هنگام به اماکن عمومی و زندگی در شهرهای بزرگ، از شیوه‌های زندگی است که نرخ بزه‌دیدگی زنان در جرایم جنسی را بالا می‌برد.^۳

عوامل کلان تقارن زمانی و مکانی بزه‌کار- بزه‌دیده؛ اول شب در محله‌های پایین شهر زمان مناسبی برای انواع بزه می‌باشد، زیرا در این محله‌ها کوچه تنگ و تاریک و مناسب برای انواع

1. Gottfredson
2. Hindelang

۳. برای نمونه می‌توان از حادثه خمینی‌شهر یاد کرد که سال ۱۳۹۰ توجه افکار عمومی و رسانه‌ها را به شدت جلب کرده بود. در این حادثه که در عصر روز سوم خرداد رخ داد، ۱۴ نفر که شامل ۶ زن و ۸ مرد که میانگین سنی آنها ۲۳ تا ۲۹ سال بوده و به قصد برگزاری برنامه‌ای تفریحی، با گرفتن باغ یکی از دوستانشان در خمینی‌شهر و برداشتن پوشش‌های اسلامی، به رقص و پایکوبی می‌پرداختند. با بالا رفتن صدای این افراد، توجه دو جوان حاضر در باغ مجاور جلب شده و به همراه ۱۲ نفر از دوستان خود و با پوشاندن صورت‌های خویش به باغ حمله کرده و مردها را در اتاقی حبس کرده و زن‌ها را به مکان دیگر منتقل و مورد تجاوز قرار می‌دهند. به نقل از سایت آفتاب: www.aftabnews.ir

جرایم می‌باشد. در این صورت، شناسایی مجرم سخت تر می‌شود. سبک زندگی بزه‌دیده هم موثر در بزه‌دیده‌گی اوست. زن و مردی که روزانه ساعات زیادی را در بیرون خانه به سر می‌برند، احتمال بزه‌دیدگی آن‌ها بالا می‌رود.

۳. تئوری جرم‌شناسی آبی

اصطلاح جرم‌شناسی آبی ظاهراً اولین بار توسط «اسلاومیر مارکر دو» در کتاب «جامعه‌شناسی آبی» در سال ۲۰۱۲ به کار رفته و سپس، این عنوان توسط سایرین مورد استفاده قرار گرفته است و موضوع اصلی این رشته از جرم‌شناسی، چگونگی جرایم علیه بزه‌دیدگان خاص مانند کودکان و زنان، چرایی آن روش‌های پیشگیری کنترل و مبارزه با آن، حتی اصلاح بزه‌کاران و حمایت از بزه‌دیدگان می‌باشد. این رشته جدید که ظاهراً به نوعی در پیوند با علم بزه‌دیده‌شناسی نیز قرار می‌گیرد، با استفاده از سازوکارهای علم جرم‌شناسی و ظرفیت نظری و علمی آن، درصدد مطالعه جرایم جسمی و جنسی ارتكابی علیه قربانیان خواص و درعین حال شناخت مجرمین، علل وقوع جرایم مذکور، روش‌های حمایت مادی و معنوی، ارائه رهنمودهای ارشادی به کشورها برای اتحاد روش‌های کنشی و واکنشی در مقابله با بزه‌کاری به ویژه در ارتباط با کودکان بزه‌دیده و شاهد ارتكاب جرم، قتل‌های جنسیتی زنان و دختران می‌باشد (نجفی توانا، ۱۴۰۰: ۱۲۹-۱۳۰).

این جنبش آبی که به شدت مورد توجه نهادهای بین‌المللی به ویژه سازمان ملل متحد قرار گرفته است، بستر ساز برگزاری کنگره‌های پنج ساله در زمینه پیشگیری و واکنش کیفی و تصویب اسنادی می‌باشد. کنوانسیون مبارزه با جرم سازمان یافته فراملی و پرتکل یکم در زمینه سرکوب و پیشگیری از قاچاق بانوان و کودکان در سال ۲۰۰۰ قطعنامه شورایی اقتصادی و اجتماعی درباره رهنمودهای دادگستری در موضوعات مربوط به کودکان بزه‌دیده و گواه جرم ۲۰۰۵، سالنامه پیمایش‌های بزه‌دیدگی ۲۰۱۰، و قطعنامه اقدام علیه قهرهای مربوط به جنسیت زنان و دختران ۲۰۱۳ و... و اسناد دیگر برای حمایت از جلوگیری از بزه‌دیدگی کودکان و زنان و حمایت‌های بعد از قربانی شدن گردیده است.

روش

روش انجام پژوهش حاضر توصیفی و تحلیلی و با استفاده از مطالعات و منابع کتابخانه‌ای انجام شده است.

یافته‌ها

حمایت از بزه‌دیدگان جرایم جنسی (راه‌کارهای بازتوانی)، هدف اعمال تدابیر پیشگیرانه حمایتی بر روی اشخاص است که یک بار بزه‌دیده جرایم جنسی واقع شده‌اند؛ لذا، به دنبال پیشگیری از

تکرار بزه‌دیدگی و غرق شدن آنها در انواع جرائم و انحرافات جنسی، با انواع حمایت‌ها هستیم. اگرچه پس از وقوع جرم، پیشگیری مفهوم خود را از دست می‌دهد، اما به جهاتی حمایت از بزه‌دیدگان پس از وقوع جرم واجد اهمیت و دارای ابعاد پیشگیرانه است. از طرفی، این حمایت‌ها موجب تسکین بزه‌دیده و تشریف خاطر وی و جلوگیری از انتقام‌جویی‌ها می‌گردد و از سوی دیگر، کمک‌ها و حمایت‌ها حتی پس از وقوع جرم می‌تواند از پیشرفت آثار جرم و بزه و بزه‌دیدگی بیشتر فرد جلوگیری کند.

غالباً به بزه‌دیدگان (به ویژه بزه‌دیدگان جرایم جنسی) با تحمل جرم، آرامش روانی خود را از دست داده و تنها با مجازات مرتکب التیام نمی‌یابد، بلکه به مراقبت‌ها و درمان‌های روانی نیاز دارند تا به وضع قبل از تحمل جرم برگشت و آثار آن اعاده گردد. قربانی در جرایم جنسی مانند تجاوز به عنف، زنا با محارم، لواط و... علاوه بر خسارت مادی، خسارت روانی شدید را متحمل می‌شود و نیاز به کمک و حمایت روانی دارد که این امر مستلزم یک فرآیند تخصصی درمان و التیام می‌باشد.

روانشناسان پیدایش انحرافات جنسی را در بحث با بزه‌کاران جنسی به تجارب اولیه فرد نسبت می‌دهند که فرد را به انجام اعمال انحرافی ترغیب یا شرطی می‌کند؛ سوءاستفاده جنسی از کودک، او را به ادامه آن در بزرگسالی یا برعکس، اقدام به سوءاستفاده از دیگران و می‌دارد (اوحدی، ۱۳۸۵: ۲۱۲). سوءاستفاده‌های جنسی مکرر از یک زن (آن هم در ازا پول) به طور قطع موجب دسته‌های از بیماری‌های روحی می‌شود، بخصوص که غالباً فرد روسپی در معاشرت‌ها بدترین افراد و برای تسکین آلام خود بدترین مسکن‌ها (مواد مخدر و الکل) را برمی‌گزیند. بنابراین، بزه‌دیدگی این افراد خود عاملی برای بزهکاری آنها می‌باشد. بزه‌دیدگی و بزهکاری دو روی یک سکه می‌باشند، مخصوصاً بزه‌دیدگان جرایم جنسی (به دلیل اینکه اصل حیا و عزت و شرف انسان پاک‌سرشت را خدشه‌دار می‌کند) نوعاً به بزهکاران جنسی تبدیل می‌شوند. همانطور که گفته شد، بزه‌دیدگی به عنوان یک عامل اصلی در بزهکاری، در چارچوب عوامل وضعی یا عوامل موجود در آستانه ارتکاب جرم مطالعه می‌شود و از این رو می‌توان با تحت حمایت قرار دادن بزه‌دیدگان جرایم جنسی از جمله حمایت‌های روحی و روانی، مالی و عاطفی و سپس، اصلاح و درمان و بازپروری آنها، از بزه‌دیدگی مکرر و سپس، بزهکاری پیشگیری می‌شود (نجفی توانا، ۱۴۰۰: ۱۳۳).

پیشگیری به عنوان یک رویکرد سیاست جنایی حکیمانه، مفید و موثر در اولویت اول اکثر نظام‌های حقوقی مبتنی بر تدبیر و پژوهش نه تنها در سطح ملی جایگاهی بسیار والا دارد، بلکه در سطح فراوانی نیز نهادهای بین‌المللی به ویژه سازمان ملل متحد توجه ویژه‌ای را به امر پیشگیری

مبدول داشته است و اسناد و معاهدت متعددی در این موضوع به منظور بیان اصول راهبردی پیشگیری و ارشاد نظام‌های ملی به تصویب رسانده‌اند.

در انواع روش‌های پیشگیرانه غیرکیفری تلاش می‌شود تا با مداخله‌های زودهنگام از وقوع جرم جلوگیری شود. به عبارت دیگر، پیشگیری غیرکیفری مبتنی بر تدابیری است که درصد حذف یا کاهش عوامل جرم‌زا بوده تا از این طریق در مسیر ارتکاب جرم مانع ایجاد شود. مفهوم مضیق پیشگیری تنها اقدامات غیرقهرآمیز را شامل می‌شود، در صورتی که معنای موسع پیشگیری، اقدامات قهرآمیز و همچنین اقدامات غیرقهرآمیز را در برمی‌گیرد. پیشگیری غیرقهرآمیز به دو بخش پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی تقسیم می‌گردد. در پیشگیری اجتماعی علل و عوامل جرم‌زا اعم از اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، وراثتی مورد بررسی قرار می‌گیرد و هدف جلوگیری از بروز فکر و تصمیم مجرمانه در ذهن افراد است، اما پیشگیری وضعی عبارت است از اقدام به محدود کردن فرصت‌های ارتکاب جرم یا مشکل‌تر کردن تحقق این فرصت‌ها برای مجرمان بالقوه.

روش‌های پیشگیری از جرایم جنسی مستلزم شناخت ماهیت این جرایم در ضمن یک نگرش کلی با استفاده از رشته‌های مختلف علوم انسانی است. برخی جرایم، بیشتر توسط مردان و برخی دیگر، بیشتر توسط زنان ارتکاب می‌یابد. دسته‌ای دیگر از جرایم وجود دارد که خواه از سوی مردان خواه توسط زنان ارتکاب یابد، مبتنی بر تفاوت‌های بیولوژیک بین زن و مرد است و تحت عنوان جرایم جنسی طبقه‌بندی می‌شوند. جرایم جنسی در مفهوم عام خود شامل هر نوع رفتار جنسی است که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد. جرایم جنسی بعد از قتل و ضرب و جرح از مهم‌ترین جرایم در جهان به شمار می‌رود که بزه دیده و جامعه را به شدت متاثر می‌سازد. بر اساس چنین برداشتی از جرایم جنسی می‌توان روش‌های پیشگیری از آن را در قالب آموزش‌های جرم‌شناختی مورد مطالعه قرار داد.

۱. جلوگیری از وضعیت پیش‌جنایی

وضعیت پیش‌جنایی در جرایم جنسی علیه زنان، مجموعه اوضاع و احوال خارج از شخصیت بزه‌کار است که بر عمل مجرمانه مقدم هستند و سبب تدارک عمل مجرمانه می‌شوند و به قسمتی که به وسیله شخص مفهوم و محسوس هستند، اطلاق می‌شود». در هر وضعیت پیش‌جنایی باید دو عنصر اساسی را تشخیص داد: واقعه یا یک رشته از وقایع شکل‌گیری نقشه و طرح جنایی را در ذهن بزه‌کار موجب شده است و اوضاع و احوالی که تدارک و ارتکاب جرم را شامل شده است. نخستین عنصر، شامل بروز یک واقعه یا یک رشته وقایعی است که نقشه جنایی را ناگهان در ذهن بزه‌کار آینده پدیدار می‌سازد؛ به عنوان مثال، پوشش نامناسب زنان که می‌تواند منشأ جرایم جنسی

علیه آنان باشد. عنصر دوم برای وضعیت ماقبل جنایی در وقایعی استقرار دارد که کم یا بیش برای آینده مطلوب هستند و او را در وضعیتی قرار می‌دهند تا نقشه جنایی خود را تحقق بخشد. تاثیر این اوضاع و احوال در «فعالیت یافتن» عمل مجرمانه قاطع است. بدون آنها، نقشه جنایی بی‌تردید نقشه باقی خواهد ماند. بزه‌دیدگی واقع شدن زنان در جرایم جنسی به برخی شرایط در وضعیت پیش جنایی بستگی دارد (گسن، ۱۳۹۴: ۱۹۳-۱۹۵).

برخی از جرایم جنسی علیه زنان ممکن است توسط افراد آشنا و اشخاصی صورت بگیرد که رابطه قبلی با بزه‌دیدگان داشته و به نحوی با او مراد داشته‌اند. نقش زنان در اقدامات خودمراقبتی که در راستای کاهش خطر بزه‌دیدگی آنها در جرایم جنسی بکار می‌رود، بسیار اساسی است. مشارکت فعال بزه‌دیدگی در پیشگیری از جرایم جنسی نیازمند آگاهی وی از وضع‌های پرخطر و راه‌های اجتناب از آن است. حضور و تردد در مکان‌های خلوتی که امکان دسترسی به پلیس یا کمک دیگران بسیار پایین است و در زمان‌های خاصی مثل تاریکی هوا، پرخطر است و اجتناب از آن ضروری است. لذا، در برخی کشورها از جمله انگلستان افرادی که از این وضع‌ها اجتناب نکنند، خود مجرم محسوب می‌شوند (معمدی مهر، ۱۳۸۰: ۱۹۰). در همین راستا، می‌توان گفت زنانی که هنگام شب و در تاریکی به تنهایی از منزل خارج می‌شوند، عموماً احساس امنیت کمتری می‌کنند و شب‌ها چنانچه در منزل تنها باشند، نسبت به مردان بیشتر خطر بزه‌دیدگی را احساس می‌کنند (رستمی تبریزی، ۱۳۸۸: ۲۹۴).

در پرونده «ار» علیه «آلن» در سال ۱۹۸۲، قاضی ریچارد انگلیسی اظهار داشت: «برای یک دختر، این نهایت مسامحه کاری است که شب‌هنگام از یک خودروی شخصی، تقاضای سوار شدن نماید. در واقع امر به احتمال زیاد، چنین دختری با این کار، تمایل خود را به برقراری رابطه جنسی نشان داده است.» و در توجیه محکوم نمودن مرد متجاوز به یک جریمه ۲۰۰۰ لیره‌ای به جای مجازات حبس معمول برای آن جرم، بیان داشت که این زن، «به خاطر میزان زیادی از مسامحه مشارکتی^۱ مقصر بوده است.» (ویلیامز، کاترین، ۱۳۸۴: ۴۰۹-۴۱۰). در کشور ایران نیز قانون مشابهی در این زمینه وجود دارد: «هرگاه ازاله بکارت با مقاربت و با رضایت انجام گرفته باشد، چیزی ثابت نیست» (تبصره ۱ ماده ۶۵۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲).

۲. کاستن از فرصت‌های کج‌روی

کاستن از فرصت‌های کج‌روی و زدودن محیط‌های اجتماعی مضر معضلاتی مانند بیکاری، ولگردی، تکدی‌گری، وجود زنان خیابانی و ده‌ها نمونه دیگر از عواملی هستند که زمینه و موقعیت

۱. منظور از مسامحه مشارکتی (contributory negligence)، فعل یا ترک فعل بزه‌دیدگی می‌باشد که محرک یا تسهیل‌کننده جرم است.

ارتکاب بزه را فراهم می نمایند. مبارزه با این علل و عوامل که هر کدام به عهده یکی از نهادها و ادارات اجرایی است، می تواند از بزه کاری پیشگیری نماید. تلاش برای زدودن محیط های اجتماعی مضر برای جوانان و کاهش فرصت های کج روی و پیشگیری از تحریک انگیزه آنان برای ارتکاب جرایم جنسی، تاثیر گذار است. روسپی گری یا خرید و فروش اشخاص، خطر جدی برای امنیت جوانان است و به تخلفات نوجوانان نیز کمک می کند.

همچنین، جمع آوری متکدیان که خود زمینه ساز بسیاری از جرایم از جمله جرایم جنسی هستند، از دیگر وظایف نهادهای اجرایی است که می تواند به کاهش نرخ این گونه جرایم کمک شایانی کند. در شهر توکیو، پایتخت ژاپن در سال ۱۹۶۴م، فرمان توسعه سالم جوانان صادر شد. هدف این فرمان تشویق تاثیرات فرهنگی مناسب در جوانان و زدودن محیط های اجتماعی مضر است. این زدودن شامل جمع آوری روسپی ها و سالم سازی محیط، تعیین نشریه های مضر و کنترل فروش آن ها، کنترل رفتن جوانان به دیدن فیلم های شهوت انگیز، کنترل تبلیغات مضر و رفتن جوانان به سینماها و باشگاه های بولینک بعد از نیمه شب می باشد. اصل در اجرای این فرمان، مقید شدن به اشتغال سالم است. بنابراین، کنترل مقتدرانه تنها هنگامی که واقعا لازم است، به کار برده می شود. به عبارت دیگر، به هدایت آزادی بیش از کنترل پلیس باید توجه شود (میرخلیلی، ۱۳۸۸: ۲۵۵-۲۵۶).

تغییر دادن شرایط و وضعیت در زمان ها و مکان های خاص جرم خیز (مانند مکان هایی که خلوت بوده و حضور نیروهای پلیس نیز کم است) می تواند در کاهش آمار جرایم موثر باشد. لذا، عدم تردد زنان (به عنوان قربانیان اصلی جرایم جنسی) در ساعات و مکان های خلوت، که امکان مراقبت از افراد در معرض بزه دیدگی در آن شرایط کم است، نصب ابزارهای الکترونیکی دوربین های مدار بسته، کیوسک و گشت های پلیسی در خیابان ها و اماکن خلوت شهری، ساخت فیلم های پلیسی و نصب روشنایی (تیرهای چراغ برق) می تواند منجر به کاهش آمار ارتکاب جرایم جنسی گردد.

۳. پرهیز از تحریک بزه کاران بالقوه توسط زنان

در میان انواع بزه دیدگان، زنان بزه دیده جزو بزه دیدگان با میزان آسیب پذیری بالا قرار دارند. سوء استفاده های جنسی، تجاوز جنسی و مزاحمت های جنسی را می توان جزو مصادیق جرایم جنسی در خصوص زنان دانست. جرایم جنسی علیه زنان، بعد از جرایم خشونت آمیز، بالاترین میزان را به خود اختصاص می دهد. نمونه بارز این دسته از جرایم، تجاوز به عنف است. جرایم جنسی یا به طور مستقل صورت می گیرد و یا حین ارتکاب جرایم دیگری مثل سرقت و ورود به

عنف به منزل دیگری اتفاق می‌افتد. در اکثر قریب به اتفاق موارد، با به کارگیری زور و خشونت همراه است و گاه با قتل یا ایراد شدید ضربات جسمانی به زن توأم می‌شود (داوودی، ۱۳۸۸: ۹۷).

رفتارها، گفتار و پوشش تحریک‌آمیز زنان، تسهیلاتی که خود زنان آگاهانه یا ناآگاهانه برای ارتکاب جرایم جنسی فراهم می‌کنند، مانند حضور آنها در مکان‌های خلوت به خصوص در شب‌هنگام، که احتمال بزه‌دیدگی آنان را افزایش می‌دهد، نشان دادن علایمی از سوی زنان، مانند حرکات، اشارات و حالات خاص بدنی و بی‌حفاظ بودن زنان بزه‌دیده یا آماج بزه (سلیمی، داوری، ۱۳۸۵: ۲۴۸).

گاهی اوقات زنان بزه‌دیده در جرایم جنسی صرفاً یک آماج منفعل جرم نیستند که نقشی در ارتکاب عمل مجرمانه ایفاء نکنند، زیرا در مسیر تکوین جرم و در نهایت قربانی شدن، عوامل متعددی ایفای نقش می‌کنند که گاه علت وقوع جرم و بزه‌دیدگی، خود زنان هستند؛ بدین صورت که با اعمال و رفتار تحریک‌آمیزشان موجبات بزه‌دیدگی خود را فراهم می‌کنند و یکی از عناصر و عوامل اصلی ارتکاب جرم هستند.

زنان بزه‌دیده‌ای که در بعضی تجاوزهای جنسی با پوشیدن لباس‌ها و رفتارها و حرکات تحریک‌آمیز بزه‌کار را به سوی خویش جلب می‌نمایند، نمونه‌ای از این دسته از بزه‌دیدگان می‌باشند. در بسیاری موارد، بزه‌دیده با رضایت، همکاری، تحریک و... نقش اساسی در تکوین عمل مجرمانه ایفا می‌کند و بزه‌کاران بالقوه را برای ارتکاب جرم وسوسه می‌کند. پس زنان می‌توانند با بی‌ملاحظگی و شتابزدگی، وسوسه‌انگیزی، ترغیب، مساعدت یا فراهم نمودن تسهیلات، زمینه مناسبی را برای ارتکاب بزه علیه خویش فراهم کنند (شاهیده، ۱۳۹۱: ۲۳).

۴. جاذبه‌زدایی از آماج‌ها

نظریه پیشگیری وضعی که درصدد فهم چگونگی فرایند بزه‌دیدگی آماج‌ها و کاهش میزان است، به عنوان یک نظریه علمی، اصالتاً تاسیسی انگلیسی می‌باشد. این نظریه در زمان مدیریت کلارک بر دپارتمان تحقیقات جرم‌شناسی دولت انگلستان طراحی و تجربه شد. تاکید عمده این نظریه در رابطه با ریشه‌یابی بزه‌دیدگی آماج‌ها، اشاره به فرصت‌ها و موقعیت‌های مناسب جرم دارد. با رشد و توسعه جرم‌شناسی خصوصاً اندیشه اصلاح و بازپروری، پیشگیری وضعی اندیشه‌ای قدیمی و غیرعلمی محسوب گردیده و در ادبیات جرم‌شناسی به حاشیه رانده شد. اما با اعلام شکست اندیشه اصلاح بزه‌کاران، «رونالد کلارک^۱» به عنوان پرچمدار پیشگیری وضعی، آن را به شکل نوینی ارائه نمود (پاک نهاد، ۱۳۹۹: ۲۵۲).

1. Ronald Clarke.

آماج به معنی نشان، نشانه و هدف است و منظور از آماج جرم در متون جرم‌شناختی، مجموعه اهدافی است که می‌تواند مورد تهاجم یا در معرض تهاجم قرار گیرد. آماج جرم می‌تواند مال (در سرقت و...) یا انسان (در آدم‌ربایی و... باشد) زنان و کودکان به عنوان آماج جرایم جنسی می‌باشند. اصطلاح تقویت آماج جرم^۱ در مورد یکی از روش‌های پیشگیری از جرم بکار می‌رود که از سوی پلیس مورد حمایت بسیار قرار گرفته است و هدف آن به عنوان نمونه، افزایش امنیت فیزیکی آماج‌های جرم، مثلاً خانه خود را تا آنجا که ممکن است، ایمن کنید، قفل‌ها پنجره‌ها و درها باید در وضع مناسبی باشند؛ اگر به آپارتمان یا خانه جدیدی نقل مکان کردید، قفل‌ها را عوض کنید. واحد پیشگیری جنایت پلیس محلی می‌تواند در مورد ضدزد کردن محل سکونت و در نتیجه، ضد تجاوز کردن آن شما را راهنمایی کند تا بدین وسیله کار مجرمین به هنگام ارتکاب جرم مشکل‌تر گردد (گیدنز و بردسال، ۱۳۹۷: ۵۹).

زنان که یکی از قربانیان اصلی جرایم جنسی هستند، در قوانین کشورهای مختلف از جمله ایران مورد توجه قرار گرفته‌اند. این موضوع موجب ایجاد گروه‌های مردمی و حمایت جوامع از این دسته از بزه‌دیدگان شده است. از جمله مهم‌ترین راه‌های پیشگیری از بزه‌دیدگی، محافظت از زنان است که همواره در معرض بزه‌دیدگی جنسی هستند.

در دسترس بودن زنان بزه‌دیده یکی از عواملی است که علاوه بر تحریک بزه‌کاران بالقوه به ارتکاب جرم و ایجاد انگیزه مجرمانه، موجب می‌شود بدون هیچ مانعی قصد مجرمانه خود را درباره هدف مورد نظر عملی سازند. حضور پلیس در مکان‌هایی که خطر بزه‌دیدگی را افزایش می‌دهد، می‌تواند آسیب‌پذیری آنها را به حداقل برساند (میرخلیلی، ۱۳۸۳: ۷۳).

با نگاه علت‌شناسانه به عوامل مؤثر در بزه‌دیدگی زنان در زمینه جرایم جنسی می‌توان گفت که شیوه زندگی، فعالیت روزمره و نقش تأثیرگذار آنان برای مثال، در قالب تحریک و تشویق بزه‌کاران بالقوه در ارتکاب جرایم جنسی، جذابیت‌زدایی از زنان به روش‌های مختلف مانند حجاب و پوشش مناسب، آسیب‌پذیری آنها را کمتر می‌کند. اگر به موضوع پوشش، با رویکرد پیشگیری وضعی از جرایم جنسی بنگریم، می‌توانیم ادعا کنیم که یکی از دلایل آن، کارکرد پیشگیرانه برای حمایت از زن در مقابل بزه‌دیدگی بوده است (آقابابایی و موسوی، ۱۳۹۱: ۴۷).

۵. نظارت و کنترل رسمی

نظارت و کنترل رسمی این راه کار که معروف‌ترین روش پیشگیری وضعی شامل استفاده از نیروهای پلیس و کنترل و مراقبت سازمان‌ها و نهادهای دولتی است که پیشگیری از جرم از جمله کارکردهای آنهاست. البته، برای نظارت رسمی، آنچه می‌تواند نقطه مثبتی در به کارگیری

1. target hardening.

ابزارهای نظارتی و البته، ارتقای رویت‌پذیری از طریق ایجاد روشنی‌های پیرامونی شود، ایجاد حالتی است که فرد در آن به خودایمنی می‌رسد؛ زیرا رفتارهای مشکوک در یک محیط قابل رویت، آسان‌تر تشخیص داده می‌شود. بنابراین، افراد آسیب‌پذیر در برابر برخی جرایم از جمله جرایم جنسی، در برخورد با سایرین یا ورود به برخی مکان‌ها، جانب احتیاط را رعایت می‌کنند. این مساله می‌تواند از بزهدیدگی گروه‌های آسیب‌پذیر پیشگیری کند.

حضور پلیس، وضعیت پیش‌جنایی را تغییر داده، نوعی پیشگیری وضعی ایجاد می‌کند، می‌توان برخی اقدامات آنها را پیشگیرانه تلقی کرد. در ایران نیز با هدف پیشگیری وضعی، پلیس تخصص پیشگیری، تاسیس گردید و عمدتاً به ارائه مشاوره‌های پیشگیرانه می‌پردازد (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱۱۴).

نیروی انتظامی (پلیس) می‌تواند نقش پررنگ‌تری در زمینه آموزش و آگاهی‌رسانی حوزه جرایم جنسی داشته باشد؛ به عنوان مثال، در کشور ایالات متحده آمریکا پلیس با آموزش به زنان (خودداری از نوشتن نام خود در دفترچه تلفن به عنوان زن تنها یا اجتناب از حضور با مردان غریبه در فضاهایی مثل آسانسور و کوچه‌های خلوت و تاریک، استفاده از روشنایی لامپ‌ها در منازل و...) در کاهش پیشگیری جرایم جنسی نقش خود را ایفا می‌کند (گیدنز و بردسال، ۱۳۹۷: ۱۶۷). با توجه به اینکه از سال ۱۳۸۵ پلیس پیشگیری از جرایم تاسیس و از سال ۱۳۷۷ پلیس زن به صورت گسترده در نیروی انتظامی شروع به کار کرد، این امکان وجود دارد بخشی برای آموزش جرایم جنسی و راه کارهای کاهش فرصت‌های کچ‌روی به زنان توسط نیروی پلیس زن صورت گیرد.

برخلاف پیشگیری اجتماعی، پیشگیری وضعی قابل‌رویت و مدرن است. نصب برخی تجهیزات، بلافاصله آثار خود را نشان می‌دهد. بدون اینکه این نوع پیشگیری، بخواهد یا بتواند، جایگزین واقعی سرکوب گردد، به عنوان یک ابزار افزایش کارایی پلیس مورد استفاده قرار می‌گیرد. تشدید نظام کنترل، ارتکاب جرم را به تاخیر انداخته و وقت بیشتری به پلیس می‌دهد تا مداخله کند. بنابراین، پیشگیری وضعی به ابزاری برای افزایش قدرت شناسایی و دستگیری پلیس تبدیل شده است. از طرفی، پلیس بدون اینکه نیاز باشد، تعداد نیروهای خود را در کل سرزمین تحت حاکمیتش افزایش دهد؛ با استفاده از این ساز و کارها، به کنترل کل جمعیت می‌پردازد.

لیکن، با عنایت به اینکه مرجع انتظامی به عنوان عوامل دستگاه عدالت کیفری، نخستین مرجعی هستند که بزهدیدگان به آن‌ها مراجعه می‌کنند، لذا برخورد مناسب پلیس، می‌تواند نقش بسزایی در پیشگیری از بزهدیدگی ثانویه داشته باشند. این مهم نیز خود با روش‌ها و شیوه‌های مختلف قابل تحقق است که یکی از مهم‌ترین آنها استفاده از ضابط زن در مواردی که بزهدیده زن است، می‌باشد. خوشبختانه در ماده ۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ بدین نحو این موضوع مورد اشاره قرار گرفته است: «بازجویی و تحقیقات از زنان و افراد نابالغ در صورت امکان باید توسط ضابطان آموزش‌دیده زن و با رعایت موازین شرعی انجام

شود». شایان ذکر است، اهمیت این موضوع در این قانون با ضمانت اجرایی که در ماده ۶۳ قانون مرقوم بیان شده است، به وضوح قابل مشاهده است^۱.

۶. آموزش

بسیاری از خانواده‌ها در اثر جهالت، سقوط فرزندان خود را تسهیل می‌کنند این خانواده‌ها مسایل جنسی را با فرزندان خود مطرح نکرده و آموزش کافی نمی‌دهند. لذا، کودک در طول رشد خود غریزه هم‌جنسی را به صورت غلط و نادرست از گروه دوستان و همسالان یاد می‌گیرند و به فردی منحرف تبدیل می‌شوند. به بیان دیگر، طبق قاعده و اصل تطابق تربیت با مقتضای طبیعت رشد انسان نباید کاری کرد که فرد دچار بلوغ زودرس گردد. این بلوغ زودرس رشد انسان در دیگر ابعاد خلقی عاطفی شناختی اجتماعی جنسی و مانند آن را نیز دچار مشکل آشفستگی ساخته، از مسیر طبیعی خود منحرف می‌سازد. نتیجه چنین وضعیتی تنها به بروز مشکلات روحی و روانی افراد محدود نمی‌شود، بلکه تجربه‌های غلط جنسی دوران کودکی شخصیت و عملکرد انسان در بزرگسالی را نیز تحت الشعاع قرار می‌دهد و او را از امکان تعامل مناسب اجتماعی با اجتماع و افراد باز می‌دارد که این گسستگی اجتماعی خود می‌تواند زمینه‌ساز انحرافات جنسی او را فراهم سازد (حاجی ده آبادی، ۱۳۸۵: ۱۹۰). از این رو، لازم است که آموزش و تربیت جنسی در مراحل مختلف رشد متناسب با رشد سایر ابعاد فرد صورت بگیرد تا از بروز چنین مشکلات و انحرافات جنسی پیشگیری به عمل آید.

آموزش باید نهادهای رسمی به ویژه همه دست‌اندرکاران نظام دادگری جنایی و نیز دیگر نهادهای اجتماعی مانند آموزش و پرورش را از گذر رسانه‌ها و روش‌های تبلیغاتی و شیوه‌های آموزشی مناسب پوشش دهد. مهمترین ابزارهایی که در روزگار ما که عصر ارتباطات نامیده می‌شود، می‌توان از آن برای افزایش آگاهی درباره موضوع‌های مربوط به بزه‌دیدگان بهره‌گیری کرد، عبارت است از بروشورها، بولتن‌های خبری، پایگاه‌های اینترنتی، پوسترها و تبلیغ‌های رسانه‌ای که افزون بر این نقش حمایتی، خوشبختانه برای افراد و نهادهای جامعه مانند رسانه‌ها، طراحان گرافیک نیز کارآفرین و درآمدزاست. آموزش درست و مناسب نه تنها توانایی‌های دست‌اندرکاران درگیر با مسائل بزه‌دیدگان را بالا می‌برد، بلکه گسترش آن در سطح همگانی به طور نامستقیم در پیشگیری از بزه‌دیدگی نیز نقش دارد (رایجیان اصلی، ۱۳۹۰: ۷۹). آموزش و تحصیلات در افزایش کیفیت زندگی تک‌تک افراد و همچنین، توسعه کلی کشور نقش

۱. ماده ۶۳ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ بیان می‌دارد در صورتی که ضابطان از مقررات ماده ۴۲ این قانون تخطی و تخلف کنند، به سه ماه تا یک سال انفصال از خدمات دولتی محکوم خواهند شد.

فوق‌العاده مهم و انکارناپذیری دارد، به خصوص درباره زنان و دختران اهمیت بیشتری دارند (طغرانکار، ۱۳۸۹: ۲۱۰).

در حال حاضر، در مدارس ایالات متحده آمریکا بیش از پیش از برنامه‌های آموزشی (فیلم، کتاب یا سخنرانی) برای کاهش خطر سواستفاده جنسی و افزایش مهارت‌های حفظ ایمنی شخصی، استفاده می‌شود. با اجرای این برنامه‌ها به شاگردان آموزش داده می‌شود تا موقعیت‌های نامتناسب را بازشناسد، در برابر فریبکاری و اجبار مقاومت کنند، از موقعیت بگریزند و بر لزوم مطلع کردن دیگران واقف شوند (دادستان، ۱۳۹۰: ۲۹۷). مشارکت فعال بزه‌دیده در پیشگیری از جرایم جنسی نیازمند آگاهی وی از وضعیت‌های پرخطر و راه‌های اجتناب از آن است. حضور و تردد در مکان‌های خلوت و در زمان‌های خاصی مانند تاریکی هوا، تعطیلات و مکان‌هایی که در صورت بروز خطر امکان دسترسی به پلیس یا کمک سایرین بسیار پایین است، وضعیت در خطر محسوب شده و اجتناب از آن ضروری است (حدادزاده نیری، ۱۳۸۸: ۴۰).

آگاهی و دانش موجب رفع بسیاری از معضلات و مشکلات زندگی فردی و اجتماعی انسان می‌شود و اغلب معضلات اجتماعی به‌ویژه معضل بزه‌کاری و بزه‌دیدگی ناشی از جهل، نادانی و بی‌توجهی و غفلت است؛ لازم است با آگاه نمودن مردم نسبت به جرایم و شیوه‌های اتخاذ مجرمین و توصیه‌ها و آموزش‌های لازم برای گروه‌های خاص بزه‌دیده مدنظر قرار گیرد؛ با راه‌اندازی برنامه‌های تلویزیونی به طور مستمر جرایم واقع شده در سطح شهرها بصورت کلی به اطلاع همگان رسانده شود و با تجزیه و تحلیل آن آگاهی‌های مناسب و ضروری در اختیار مردم قرار گیرد؛ اخبار مربوط به آدم‌ربایی تجاوز جنسی معمولاً وقتی اعلام می‌شود که یا مجرمین دستگیر شده باشند یا آن جنایت بارها تکرار شده باشد. آنگاه مقامات مسول خبر را اعلام می‌کنند (میرخلیلی، ۱۳۸۳: ۳۷۳-۳۷۴)؛ بنابراین، با اطلاع‌رسانی به موقع و آموزش‌های لازم جهت گروه‌های خاص بزه‌دیده و آگاه نمودن این گروه‌ها از شیوه و روش‌های ارتکاب جرایم جنسی توسط بزه‌کاران می‌توان آمار این گونه جرایم را تا حد زیادی کاهش داد.

بحث و نتیجه‌گیری

از میان روش‌های مختلف پیشگیری از جرایم جنسی، پیشگیری وضعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ چرا که در این نوع پیشگیری، محور بحث اقدامات جامعه، دولت و بزه‌دیدگان احتمالی است. پیشگیری وضعی به افراد جامعه می‌آموزد که چگونه خود را از خطر به تهدیدهای حفظ نمایند. لذا، این نوع از پیشگیری هزینه کمتری را به جامعه تحمیل می‌کند و عموم افراد جامعه را در امر پیشگیری از جرم دخیل می‌کند. راهکارهای پیشگیرانه غیرکیفری که به‌منظور دشوار کردن، پرخطر کردن یا جاذبه‌زدایی فضا برای کسانی که قصد ارتکاب جرم دارند، انجام می‌شود،

با شناخت عوامل اصلی موثر بر وقوع جرم امکان پذیر است که این راهکارها در این مقاله مورد توجه قرار گرفته است. مطالعات نوین جرم شناسی بر کنشگر دیگر جرم بزه دیده متمرکز می شوند تا سهم یعنی نقش و شخصیت وی را در تکوین جرم مشخص نمایند. کنترل و نظارت و جاذبه زدایی از آماج از موارد پیشگیری وضعی در جرایم جنسی می باشد. تحکیم بنیان خانواده نظارت و مراقبت والدین بر معاشرت فرزندان و استفاده آنان از وسایل ارتباط جمعی، اطلاع رسانی و آموزش رسانه ها از مهمترین راهکارهای پیشگیری وضعی از جرایم جنسی هستند که اجرای آن در کاهش آمار جرایم جنسی تاثیر به سزایی دارد.

آموزش و تربیت جنسی و شناخت مراحل رشد جنسی انسان و یاری رساندن به وی برای طی کردن مسیر صحیح رشد جنسی، همچنین اطلاع از نحوه ایجاد انحراف یا اختلال در رفتارهای جنسی و روش های درمان یا برطرف کردن این عوامل در مصون ماندن آحاد جامعه از ارتکاب جرایم جنسی و خلاف عفت عمومی و محافظت قربانیان بالقوه از آسیب های ناشی از ارتکاب این گونه جرایم تاثیر بسزایی خواهد داشت. لذا، تدوین و اجرای برنامه های پیشگیرانه با جهت گیری های یاد شده می بایست در اولویت های کنشگران اجتماعی اعم از نهادهای دولتی و غیردولتی قرار گیرد. همچنین، می توان بیان داشت که افزایش کنترل های رسمی و غیررسمی در جامعه، شناسایی زنانی که در معرض خطر بزه دیدگی قرار دارند و آموزش روش های دفاع شخصی به آنان اعمال محدودیت در رفت و آمدهای شبانه و یا تردد در مکان هایی که امکان بزه دیدگی را افزایش می دهد، نقش مهمی در پیشگیری از بزه دیدگی جنسی زنان دارد.

توجه سیاست گذاران تقنینی، قضایی و اجرایی به نقش مؤثر زنان بزه دیده در فرآیند فعلیت یافتن پدیده مجرمانه به عنوان یک عنصر فعال در جرایم جنسی و گسترش مرزهای اقدامات پیشگیرانه به آنان، انجام آموزش های لازم در راستای خارج نمودن زنان از موقعیت بزه پذیری، با دشوار نمودن فرآیند ارتکاب جرایم جنسی، شناسایی مکان های جرم خیز و اطلاع رسانی به زنان جهت مراقبت در رفت و آمد به آن مکان ها، شناسایی زنانی که مستعد بزه دیده واقع شدن در جرایم جنسی هستند و مراقبت های لازم از آنان و ترویج فرهنگ خودایمن سازی، بازنگری زنان نسبت به برخی معاشرت ها و دوستی هایی که احتمال بزه دیده واقع شدن زنان در آن روابط هست، تسهیل امر ازدواج و فراهم آوردن امکان تشکیل خانواده برای جوانان، پیش بینی سازوکارهای قانونی در جهت تخفیف کیفر بزه کاران به منظور حمایت کمتر از زنانی که در بزه دیده واقع شدن خود در زمینه جرایم جنسی، نقش اساسی ایفاء می کنند که خود این موضوع می تواند موجب پیشگیری کیفری از ارتکاب این دسته از جرایم شود.

برخورد با پدیده بزه کاری با سلاح کیفر، واکنشی موفقیت آمیز نبوده است. اصولاً مبارزه با معلول بدون توجه به علت، در نهایت اقدام مفید و نتیجه بخشی نخواهد بود. احتساب مخارج ناشی

از اجرای کیفر و اقدامات تربیتی و تامینی و هزینه‌های ناشی از جرایم به بزه‌کار، بزه‌دیده و جامعه رقم هنگفتی را به ما نشان می‌دهد که اگر مدیران یک کشور به درجه‌ای از تعالی فکری برسند که به جای صبر کردن و در کمین نشستن تا جرمی اتفاق بیافتد و مرتکب تحت تعقیب قرار گیرد، هم خود را وقف پیشگیری از وقوع جرم نموده و یا صرف هزینه‌های فوق، نسبت به رفع کمبودها و نیازهای افراد جامعه همت گمارند، بی‌گمان خواهند توانست از رشد کمی و کیفی جرایم در جامعه جلوگیری نموده و پدیده بزه‌کاری را مهار نمایند. با اندکی بررسی ثابت می‌شود که هزینه‌های ناشی از جرم و خسارت وارده به مجرم و قربانی، مخارج مصروفه برای تعقیب، تحقیق و دادرسی و اجرای حکم در مورد مجرم که اصطلاحاً «هزینه بزه‌کاری» نامیده می‌شود، اگر برای پیشگیری جرم به مصرف برسد، در درازمدت از لحاظ مالی نیز به نفع جوامع نخواهد بود.

منابع

- آقابابایی، حسین و موسوی، ریحانه. (۱۳۹۱). پیشگیری از بزه دیدگی زنان از منظر آموزه های اسلامی و چالش های پیش رو. *آموزه های حقوق کیفری*، ۹ (۴)، ۵۴-۳۵.
https://cld.razavi.ac.ir/article_776.html
- آقاعباسی، رضا، خواجه وند، مظاهر و لطفی خاچک، مجتبی. (۱۴۰۰). تأثیر ازدواج در پیشگیری از جرایم جنسی در بین جوانان شهر کرج. *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*، ۱۶ (۵۹)، ۱۵۲-۱۳۵.
http://cps.jrl.police.ir/article_96236.html
- اکرمی، سام و محمدی نیا، امید. (۱۳۹۹). کلینیک بزه دیده شناسی در تجاوز جنسی و نقش آن در پیشگیری از جرائم و آسیب های ناشی از آن. *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*، ۱۵ (۵۷)، ۱۰۸-۸۷.
http://cps.jrl.police.ir/article_95508.html
- اوحدی، بهنام. (۱۳۸۵). *تمایلات و رفتار جنسی انسان*. چاپ هشتم. نشر صادق هدایت.
- پاک نهاد، امیر. (۱۳۹۹). *دانشنامه جرم شناسی نظری*. چاپ اول. بنیاد حقوقی میزان.
- رضوی فرد، بهزاد؛ رباط جزبی، محمدتقی؛ عمرانی، گلسا. (۱۳۹۷). پیشگیری از بزه دیدگی جنسی در شبکه های اجتماعی. *مجله حقوقی دادگستری*، ۸۲ (۱۰۴)، ۶۵-۳۹.
http://www.jlj.ir/article_34676.html
- حاجی ده ابادی، محمد علی. (۱۳۸۵). *بررسی عوامل تربیتی و فرهنگی روسپی گری با چشم اندازی علوم دینی*. نظام اسلامی و مساله روسپی گری (مجموعه مقالات). به کوشش شفیهی سروستانی. چاپ اول. نشر دفتر مطالعات و تحقیقات زنان.
- حسینی سید حسین و صفری، صادق. (۱۳۹۴). نقش جنسیت مؤنث در ارتکاب و پیشگیری از جرایم جنسی. *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، ۳ (۱۱)، ۱۶۷-۱۴۷.
https://jclr.atu.ac.ir/article_1447.html
- سلیمی، علی؛ داوری، محمد. (۱۳۸۵). *جامعه شناسی کجروی مجموعه مطالعات کجروی و کنترل اجتماعی*. چاپ دوم. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- شاهیده، فرهاد. (۱۳۹۱). *مطالعه مبانی بزه دیده شناسی نخستین در قانون مجازات اسلامی و چگونگی اعمال آن در آراء دادگاه ها*. [پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشگاه شهید بهشتی].
- داوودی، هما. (۱۳۸۸). *بزه دیده شناسی زنان و زمینه های مؤثر در کاهش جرایم*. دو فصلنامه فقه و حقوق خانواده (ندای صادق)، ۱۴ (۵۰)، ۱۰۷-۸۹.
https://flj.journals.isu.ac.ir/article_40009.html
- دادستان، پریرخ. (۱۳۹۰). *روانشناسی جنایی*. چاپ نهم. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها.
- رایجیان اصلی، مهرداد. (۱۳۹۰). *بزه دیده شناسی*. جلد اول. چاپ اول. موسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی شهر دانش.
- رستمی تبریزی، لمیاء. (۱۳۸۸). *درآمدی بر رویکرد جنسیتی جرم شناسی*. *مجله تحقیقات حقوقی*، ۱۲ (۵۰)، ۳۱۷-۲۷۹.

https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_56280.html

- رهامی، محسن، نجفی ابرندآبادی، علی حسین؛ حیدری، علی مراد. (۱۳۸۹). جرایم بدون بزه‌دیده. چاپ دوم. بنیاد حقوقی میزان.
- طغرانکار، حسن. (۱۳۸۹). حقوق سیاسی اجتماعی زنان قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران. چاپ دوم. مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- کرامتی معز، هادی. (۱۳۹۹). بزه دیده شناسی کودکان در شبکه های مجازی. چاپ اول. داد گستر.
- کرامتی معز، هادی؛ میرخلیلی، سید محمود. (۱۳۹۹). پیشگیری رشدمدار از بزه‌دیدگی کودکان در شبکه‌های اجتماعی مجازی (مطالعه موردی معلمان منطقه پنج شهر تهران). فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، ۱۵ (۵۶)، ۲۲-۱.

http://cps.jrl.police.ir/article_95006.html

- گسن، ریموند. (۱۳۹۴). جرم شناسی نظری. ترجمه مهدی کی‌نیا. مجمع علمی و فرهنگی مجد.
- گیدنز، آنتونی؛ بردسال، کارن. (۱۳۹۷). جامعه‌شناسی. ترجمه حسن چاوشیان. چاپ سیزدهم. نی.
- معتمدی مهر، مهدی. (۱۳۸۰). حمایت از زنان در برابر خشونت، چاپ اول. زیتون.
- میرخلیلی، سید محمود. (۱۳۸۸). پیشگیری وضعی از بزهکاری با نگاهی به سیاست جنایی اسلام. چاپ اول. سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- میرخلیلی، سید محمود. (۱۳۸۳). پیشگیری وضعی از نگاه آموزه‌های اسلام. فصلنامه حقوق اسلامی، ۱ (۱)، ۷۶-۵۹.

http://hoquq.iict.ac.ir/article_22640.html

- نجفی ابرندآبادی، علی، بادامچی، حسین. (۱۳۸۳). تاریخ حقوق کیفری بین‌النهرین. چاپ اول. سمت.
- نجفی توانا، علی. (۱۴۰۰). جرم‌شناسی. چاپ دوم. آوای حکمت.
- ویلیامز، کترین. (۱۳۸۴). روش زندگی و تاثیر گذاری بزه‌دیده بر وقوع جرم. ترجمه علی صفاری. مجله تحقیقات حقوقی، ۸ (۴۱).

https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_56449.html